

A DÉL-DUNÁNTÚL A PIACGAZDASÁGI ÁTMENETBEN

(South Transdanubia on Its Way towards the Market Economy)

NEMES NAGY JÓZSEF

A rendszerváltozás folyamatai a társadalom egészét átformálják, hatásai érintik a legkisebb települést is. A változásoknak ugyanakkor nyilvánvaló jellemvonása a térségi és települési tagoltság. Ez elsősorban a gazdasági változások *dinamikahordozó* elemeiben (új vállalkozások, külföldi tőke) jelentkezik. A *válságjegyekben* inkább csak kisebb-nagyobb intenzitási különbségek, mintsem minőségi eltérések mérhetőek a kilencvenes évek elejének átfogó recesszióján belül. A gazdasági válságjelenségek (munkanélküliség, csődök, veszteséges termelés, elavult, túlterhelt infrastruktúra, környezeti károk) szétterültsége alapozza meg – nehezen cáfolható módon – azokat a vélekedéseket, amelyek az ország szinte minden térségét támogatásra szoruló válságterületek tartják. A regionális gazdasági folyamatok elemzései – a rendelkezésre álló fejlesztési források köztudott szűkösségének kimondatlan tudomásulvételével a háttérben – jellemzően mégis hangsúlyozott különbséget tesznek, ami sajnálatosan csak a viszonylagos dinamika térségi és a legmélyebb gazdasági krízissel küszködő régiók között érzékelhető. Ezek a vizsgálatok relatíve kedvező helyzetű térségként a központi, főváros körüli térséget és az északnyugati országrészt jelölik meg, s a nagyrégiók közül az északi megyék és a Tiszától keletre fekvő vidék képezik a válságtérségeket.

Az egységes nagyrégióként vizsgált Dél-Dunántúl egyik „szélső” csoportba sem sorolódik be. Mit jelent ez? Arcnélküliséget, problémamentességet, netán csupán az ismerethiány csalfa magabiztossága eredményezi ezt a minősítést? Tanulmányunk e kérdések megválaszolásához próbál néhány adalékot közreadni a távoli szemlélő mindenképp indokolt szerénységére törekedve az ítéletalkotásban.

Alapkaraktérét tekintve egy rövid regionális gazdaságstatisztikai elemzést adunk közre, ami nem pótolja a régió szinte naponta változó gazdasági viszonyainak, gazdasági folyamatainak a konkrét helyi ismerteken, tapasztalatokon nyugvó analízisét, ahhoz inkább csak háttérrel nyújt.

Megtakarítandó a későbbi – az Olvasót vélhetően kevésbé érdeklő – többszöri hivatkozást az információs, módszertani problémákra a felhasznált adatok jellegéről és forrásairól, a legalapvetőbb ismérveket már itt összefoglaljuk. Az elemzett adatok 1992., illetve 1991. évre vonatkoznak (a regionális gazdasági elemzések a konszolidált gazdaságú és statisztikai rendszerű országokban is jellemzően két-három éves késésben vannak). Az elemzés a régió egészét, a négy megyét, illetve a kisebb körzeteket az alábbi fontosabb adatok tükrében vizsgálja:

- gazdasági szereplők (cégek, vegyesvállalatok, egyéni vállalkozók) megoszlása, sűrűsége;
- gazdasági eredménymutatók (hozzáadott érték, eredmény, exportorientáció);
- adóköteles jövedelmek.

Többször említjük a *munkanélküliséget*, mint alapvető indikátorát a regionális gazdasági helyzetnek, mivel azonban e témakörrel a TÉT jelen számában önálló tanulmány foglalkozik, részletekbe menő analízisét a munkanélküliségnek nem szerepeltetjük. A *cégekre* (gazdasági társaságok, vállalatok, szövetkezetek) vonatkozó adatok az 1992. évi *társasági nyereségadó* bevallásokból kerültek aggregálásra, ezek mindegyike *székhely* szerinti adat. A *személyi jövedelemadó*-statisztikákból származó adóköteles jövedelmek adatai az adózók *lakóhelye* szerint számba vettek. (E két adatbázist a szerző állította össze a PM GII-ben, a PSZTI, illetve az APEH adatbázisaiból). Az egyéni vállalkozókra vonatkozó adatok a KSH TSTAR adatbázisából származnak. Az alapadatokból többféle relatív mutató, illetve komplex index került kiszámításra és elemzésre.

Az adatelemzésből általunk levonhatónak vélt regionális politikai következtetésekkel, a térségi fejlesztési koncepció jellegét és tartalmát érintő megállapításokkal zárjuk a tanulmányt.

A Dél-Dunántúl gazdasági súlya és pozíciói az országon belül

A négy megyét átfogó makrorégió az ország legnagyobb területi kiterjedésű nagytérsege. Területi kiterjedésénél kisebb népességi és gazdasági súlya, azaz mind a népsűrűség mind a gazdasági sűrűség mutatói elmaradnak az átlagtól. A hazai gazdaságnak mintegy *egy tizede*, a vidéki gazdasági potenciálnak *15–20 százaléka* található a régióban.

A gazdasági jelzőszámok túlnyomó többsége a régiót *az országos átlag körüli, de a vidéki átlagnál jobb* gazdasági helyzetű térségnek minősítik (1. táblázat). A Dél-Dunántúl gazdasági jegyei a kilencvenes évek elején szinte minden tekintetben kedvezőbbek a keleti és északi országrészénél, általában alatta maradnak az északnyugati térség mutatóinak, s messze elmaradnak az országból kiemelkedő központi térségtől. Ettől a minősítéstől csak néhány jelzőszám tér el. Pozitív irányú az eltérés az *egyéni vállalkozók* népességre vetített száma tekintetében, amiben a térség a vidéken belül messze kiemelkedik, s megközelíti a fővárost. Ellentétes irányú eltérést mutat a térségbe települt cégek *exportorientációja*, amely a legkevésbé nyitott gazdasági szerkezetre utal az országban. A táblázatban közölt mutatószámok közül egyedül a cégek *árbevételarányos eredménye* (helyesebben vesztesége) törli meg a térség kiemelkedő gazdasági pozíciójára utaló számos jelet, ami egyben az ország egészére jellemző kritikus gazdasági

1. TÁBLÁZAT
A nagyrégiók és a dél-dunántúli megyék gazdasági jellemzői (1992)
(Economic features of the big regions and the southern Transdanubian counties [1992])

Régiók	Cégek	Vegyes- vállal- latok	Egyéni vállal- kozók	Egy lakosra jutó adóköteles jövedelem (E Ft)	Kettős könyvvitellő cégek		Külföldi tőke egy lakosra vetítve (E Ft)	
					adózás előtti eredménye	export- árbevétele		
	ítezer lakostra jutó száma				a nettó árbevétel %-ában	GDP-je egy lakosra vetítve (E Ft)		
Központi körzet	176	30	730	140	-3,28	14,72	309	79
Észak-Dunántúl	84	12	545	1085	-1,67	15,71	119	36
Észak-Alföld	65	4	421	81	-4,11	11,74	78	11
Dél-Alföld	86	12	543	87	-3,86	12,91	82	15
Észak-Magyarország	60	15	588	107	-3,40	13,90	155	36
Együtt	104	15	588	107	-3,40	13,90	155	36
Dél-dunántúli megyék								
Baranya	97	12	667	97	-4,94	8,27	100	25
Somogy	73	8	965	87	-3,92	9,86	78	9
Tolna	73	6	522	87	-0,89	8,79	154	6
Zala	83	13	680	101	-1,02	12,76	98	16

Forrás: a PM GII, a PSZTI, illetve az APEH adatbázisai alapján saját számítás.

situációt is szembevetően mutatja. A Dél-Dunántúl e jelzőszámokban is átlagos pozíciójú. Az itt közölt gazdasági tényadatokon túlmenően a jelzett gazdasági súlyt és az átlag körüli pozíciót megerősítik azok a jelenleg folyó számítási munkák is, amelyek a gazdaság egészére vonatkozóan megkísérlik a regionális GDP meghatározását. Ezek első eredményei szerint a Dél-Dunántúlon 1992-ben az összes GDP mintegy 300 Mrd Ft-ot tett ki (az országos volumen 2451 Mrd Ft), az egy lakosra jutó becsült GDP nagysága az országos átlag 96%-án állt.

A dél-dunántúli megyék gazdasági jellemzői

Nem fordít nagyot a régió egészének helyzetét minősítő megállapításokon a megyei szintű elemzés sem. Nincs ugyanis a térségben egyetlen megye sem, amely messze kiemelkedne illetve lemaradna. *A régióban megyei szinten nincs fejlettségi hierarchia.* A különböző gazdasági jelzőszámokban más-más megye kerül a legkedvezőbb, illetve legkedvezőtlenebb helyzetbe (*1. táblázat*). Baranya a cégsűrűségben és a befektetett külföldi tőke relatív nagyságában vezeti a megyesort, Somogyban az országban a legmagasabb az egyéni vállalkozók relatív létszáma, Tolnában viszonylag a legkedvezőbb az eredményességi mutató és itt a legmagasabb az egy lakosra jutó vállalati GDP. Zala a vegyesvállalatok relatív számában, az átlagos adóköteles jövedelmekben, illetve az exportorientáció mutatójában áll az élen. A gazdasági modernizációs elemeket faktoranalízissel komplex mutatóba foglaló közelmúltbeli vizsgálataink¹ szerint is mind a négy megye az országos átlag körüli „gazdasági egészségű”, Zala, Somogy, Baranya, Tolna sorrendben, de szignifikáns különbség nélkül.

Az a kijelentés, hogy a régióban nincs a megyék között éles fejlettségi tagoltság nem jelenti feltétlenül azt, hogy gazdasági karakterük is azonos. Az a tény, hogy a négy megye közül az egyes gazdasági jelzőszámokban más és más kerül az élre, épp a gazdasági szerkezet eltéréseire utal. Ezek az eltérések azonban igazából csak a kistérségi szintű elemzésekben kerülnek felszínre, a megyei átlagok csak sejtetik a differenciákat.

Kistérségi különbségek a régió gazdaságában

Ha a régió gazdaságát kistérségi szinten elemezzük, az előzőekben elmondottaktól alapvetően eltérő következtetésre jutunk, amelynek lényege az, hogy *a Dél-Dunántúl az ország egyik legsokszínűbb, legtagoltabb gazdasági karakterű makrorégiója.*

Ez a kijelentés a gazdasági térképekre tekintve vagy a vidéket bejárva szinte nyilvánvaló, de ha nem elégszünk meg a „ránézésre” történő igazolással, többféle úton is eljárhatunk. A sokszínűség, az erős kistérségi tagoltság mennyiségi kategóriákra lefordítva azt a hipotézist jelenti, hogy e gazdasági jelzőszámok kistérségi differenciálódása

a Dél-Dunántúlon nagyobb, mint más térségekben. Az országot – általánosan elfogadott kistérségi felosztás híján – 318 kistérségre bontva megvizsgáltuk néhány gazdasági jelzőszám relatív szóródását (2. táblázat).

A számítási eredmények alapvetően igazolják a hipotézist. A táblázatban szereplő – különböző gazdasági tartalmakat lefedő – hat mutatószám közül háromban a dél-dunántúli szórásmutató a legmagasabb. Mikrokörzeti szinten ez a régió a legtagoltabb az egyéni vállalkozások eloszlása, az iparosodottság tekintetében, s 1992 nyarán itt volt a legdifferenciáltabb a munkanélküliségi ráta is. A többi jelzőszámokban is erős tagoltságot jeleznek a számítások. A cégsűrűségben csak az Észak-Alföld tagoltsága nagyobb, a vegyesvállalatok eloszlása és az adóköteles jövedelmek mutatójában is csak a két alföldi régió differenciáltabb. (Nagyon elkanyarodnánk alaptémánktól, ha itt részleteiben elemeznénk az alföldi kistérségi differenciáltság jellegét, így csak arra utalunk, hogy elsődlegesen a két legnagyobb regionális centrum, Szeged és Debrecen kiemelkedően kedvező mutatói okozzák a nagy szórást). A Dél-Dunántúl minden jelzőszám tekintetében tagoltabb az Észak-Dunántúlnál, a Központi körzetnél és Észak-Magyarországnál. (A táblázat kapcsán épp csak utalunk arra, hogy a benne szereplő értékek nagyságviszonyai nemcsak a régiókat, hanem az egyes mutatószámokat összevetve is érdekes megállapításokra vezetnek. Jól látszik az, hogy a jövedelemmutató viszonylagosan mennyire kiegyenlített, a munkanélküliségi ráta szóródása is e válságjegy erőteljes diffúzióját jelzi, kiugróan differenciált ugyanakkor a vegyesvállalatok eloszlása, s a visszaszorulóban lévő ipari foglalkoztatottság is).

A gazdasági jelzőszámok magas szórásindexei nagyon eltérő gazdasági karakterű kistérségek jelenlétére utalnak. Ezek feltárása, kijelölése sokféle úton-módon végrehajtható. A tanulmány tartalmi-módszertani alapvonalán haladva e térségtípusokat egy az ország egészére kiterjedő többváltozós matematikai-statisztikai elemzés tükrében mutatjuk be.

Az elemzés induló hipotézise az volt, hogy a mai regionális gazdasági folyamatokat a piacgazdasági átmenet struktúraátalakító, *modernizációs* mozgásai és a meglévő *tradicionális* gazdasági szerkezet regionális dualizmusa határozza meg. E hipotézisből kiindulva 318 mikrokörzetre vonatkozóan elvégeztünk egy faktorelemzést, amelyben alapadatként a cégsűrűség, a vegyesvállalatok, illetve az egyéni vállalkozók relatív számának 1992. évre vonatkozó mutatóit, a munkanélküliségi ráta 1992. júliusi becsült értékeit, az egy lakosra jutó 1991. évi adóköteles jövedelmek adatát és az ipari foglalkoztatottak népességre vetített 1992. évi számát vontuk be. A faktorelemzés két főfaktort eredményezett, amelyek egyike a fentiekben felsorolt első négy, a másik pedig az utóbbi két jelzőszámmal korrelált erősen. (A számítási részeredmények közlésétől itt eltekintünk.) A matematikai analízis egyértelműen igazolta tehát a feltételezett kettősséget, hisz épp a modernizáció-tradicionális struktúra dimenziók mentén „vágta ketté” az adatrendszer, egy mutatóba összegezve a vállalkozási aktivitás, a privatizáció, valamint a munkanélküliség jelzőszámait (ez utóbbit negatív előjellel), illetve az iparosodottságot

2. TÁBLÁZAT
A nagyrégiók gazdaságának mikroregionális differenciáltsága (1992)
Micro-regional differentiation of the economies of the big regions (1992)

Régiók	Mikrokörzetek	Gazdasági mutatók mikrokörzetek közötti súlyozott relatív szóródása (%)					
		Cégek	Vegyes vállalatok	Egyéni vállalkozók	Egy lakosra jutó adóköteles jövedelem, 1991	Munkanélküliségi ráta 1992. VII.	Ezer lakosra jutó ipari foglalkoztatott
Központi körzet	40	40,5	52,5	16,8	20,1	37,7	38,9
Észak-Dunántúl	84	56,3	73,3	40,4	18,9	32,8	60,8
Dél-Dunántúl	59	62,4	85,3	57,7	24,0	43,1	62,2
Észak-Alföld	48	74,6	89,7	31,1	29,7	40,0	52,7
Dél-Alföld	48	58,9	94,1	26,6	24,7	31,1	50,5
Észak-Magyarország	39	60,8	69,4	33,1	23,8	35,5	55,9

Forrás: a PM GII, a PSZTI, illetve az APEH adatbázisai alapján saját számítás.

és az adóköteles jövedelmekét, ami köztudottan épp a hagyományos nagyszervezetek alkalmazottai béreihez kötődő jelzőszám.

A két faktor értékeit (MODERDIN illetve IPARKONC elnevezéssel) egymással kombinálva vittük térképre (1. ábra), kilenc típust kijelölve a két dimenzió párosításával. Az elemzés látványosan tagolja az országot: a központi és nyugati országrészben összpontosulnak a modernizációban leginkább előrehaladott térségek, míg a keleti–északkeleti térség – a legnagyobb városokat kivéve – sem ebben a tényezőben, sem a tradicionális gazdasági (ipari) fejlettséget jelző mutatóban nem kap kedvező értékelést.

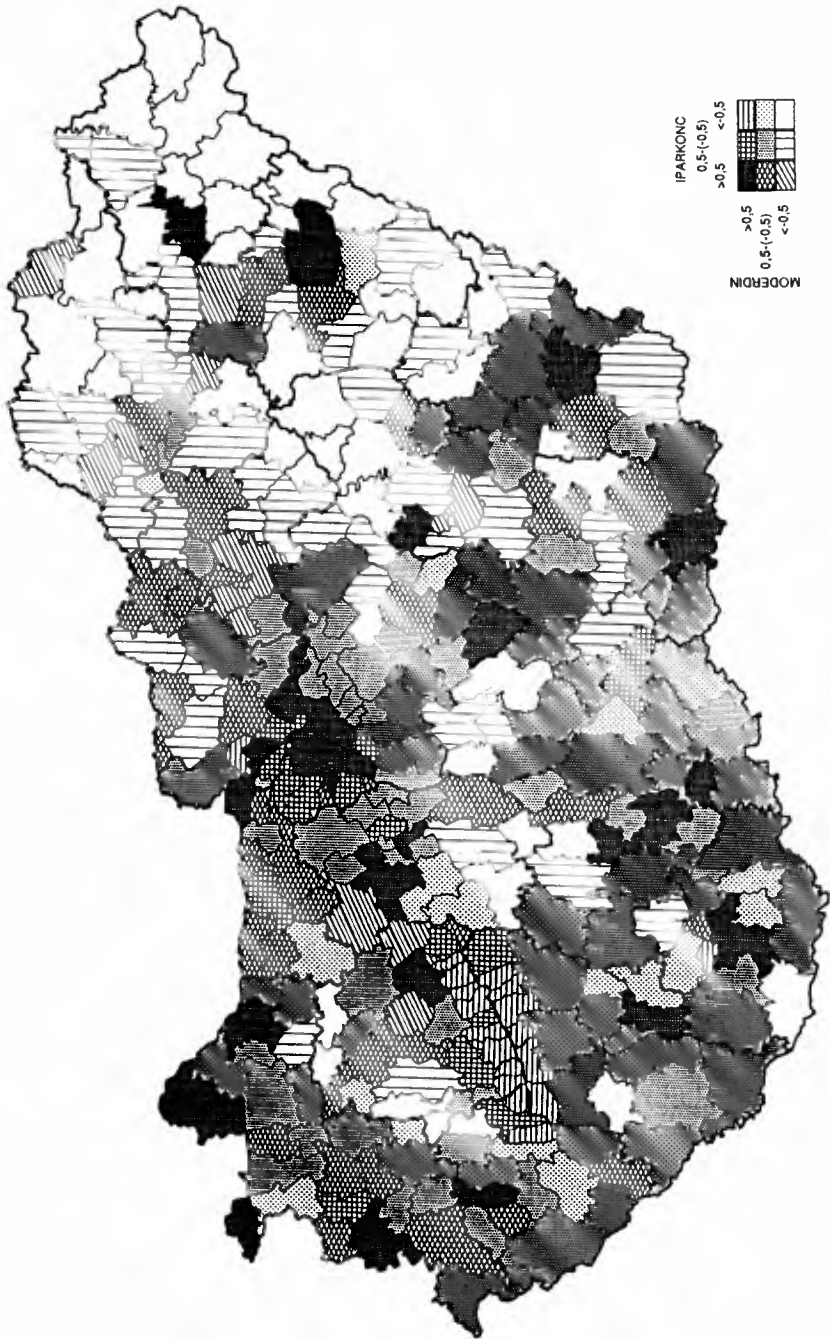
A Dél-Dunántúl mikrorégiói közül a *négy megyeszékhely* mindkét dimenzióban az országos átlag fölé kerül. Ezek tekinthetők a legperspektivikusabb körzeteknek. Mindegyikre jellemző ugyanakkor az, hogy körülöttük nem mutatható ki markáns agglomerációs tendencia, a környező térségek nem kölcsönösen kapcsolódnak e központokhoz, hanem azoktól függenek, kiemelkedő gazdasági erejüknek alárendeltek. Különösen igaz ez a régió legnagyobb központjára, Pécsre. Három körzet (Nagykanizsa, Komló és Paks) esetében a modernizációs elemek csak átlagosak, míg a tradicionális (ipari) elemek súlya kiemelkedik. Paks jellegzetes energetikai *enklávéja* a térségnek, Komló pedig tipikus *depressziós* térség. A nagyrégió – országos relációban is – legsajátosabb térsége a *Balaton-part*, ahol a modernizációs elemek (kisvállalkozás, külföldi tőke jelenléte) egyértelműen dominálnak. E zónából kiemelkedik Siófok körzete, amely a turizmuson túlmutató, összetettebb gazdaságú.

A régió körzeteinek többsége a modernizációs elemek tekintetében legalább az országos átlagot eléri vagy megközelíti, ugyanakkor minden megyében található egy-egy jellegzetesen agrárkarakterű mikrokörzet, amely a modernizációt jelző átalakulásból 1992. végéig még kimaradt. A Balaton-parti körzetek kiugró vállalkozási aktivitása, Paks hatalmas gazdasági értéktermelő tömege és Pécs nagyvárosi vonzóereje, *azaz kifejezetten lokális, kistérségi jegyek „húzzák” az országos átlag körüli szintre a makrorégió egészét.*

A regionális gazdaságfejlesztés irányait érintő következtetések

Elméletileg és pusztán a területi aggregáció lehetőségeiből kiindulva bármely nagyobb vagy kisebb térségre készíthető regionális fejlesztési koncepció. A nagyrégiók esetében azonban mindenképp felteendő a kérdés, hogy valóban olyannyira egyveretű, gazdaságilag egybeforrott az adott térség, hogy indokolt a fejlesztési koncepcióban egységként kezelni? Ez az elméleti kérdés a dél-dunántúli régió esetében különösen indokolt. Míg az ország más nagyrégiói, akár a válság (Észak-Magyarország), az elmaradottság, a gazdasági karakter (Alföld) vagy épp a megindulóban lévő dinamika jegyei alapján (Nyugat-Dunántúl és a központi országrész) viszonylagos homogenitást mutatnak, s így joggal kezelhetők egységes nagytérségként, addig ez a Dél-Dunántúlra nem mondható el.

1. ÁBRA
*A modernizáció és a hagyományos struktúrára regionális kettőssége
Magyarországon (1992)*
(Regional Duality of Modernisation and Traditional Structure in Hungary [1992])

Az összességében átlagos gazdasági mutatókkal rendelkező Dél-Dunántúl az ország (gazdasági tekintetben) legheterogénebb nagytérsege, s ezért regionális gazdaságfejlesztési koncepciója csak nagyon eltérő térségtípusok eltérő irányultságú fejlesztési elképzeléseiből állhat össze. Ennek nem kell feltétlenül azt jelentenie, hogy minden mikrokörzetre önálló térségfejlesztési koncepció készüljön. A Balaton környék, valamint a határmenti agrárregiók és a Somogy – Tolna közti belső agrárperiféria szinte kínálja magát az egységes koncepcióhoz. A tagoltság és többközpontúság miatt nehezen képzelhető el egységes fejlesztési koncepció Zala megyére. Felvethető a Duna-menti zóna önálló térségként való kezelésének végiggondolása is.

A nagyrégió szintjén az is mérlegelendő, hogy a különböző fejlődési pályák mentén haladó kistérségek hatnak-e, s miként egymásra, a fejlődés a régió egységesülése vagy tagoltságának erősödése irányába mutat-e? Elméletileg nem csak az vethető fel, hogy ezen alternatívának melyik eleme reális, hanem az is, hogy melyik tűnik kívánatosnak, hisz egy ilyenfajta célmeghatározáshoz konkrét gyakorlati következmények párosulnak.

A régió adott gazdasági reálstruktúrájának irányítási szempontból egy *többközpontú* regionális fejlesztési intézményrendszer felel meg. A régióban a jelzett tagoltság miatt nem egyértelmű a regionális fejlesztésben a megyei szint középszintként való kizárólagos szerepeltetése sem. Valamifajta egységes regionális fejlesztési „csúcsherv” létrehozásának gondolatát és lehetséges funkcióit is alaposan meg kell fontolni a Dél-Dunántúlon.

A belső heterogenitás a régióban a *külső kapcsolatok* tekintetében a nyitottság és az elzártság sajátos kettősségével párosul. A régió határai mentén fekvő térségek egy része a szomszédos nagyrégiók hasonló karakterű térségeihez kapcsolódik, illetve velük rokonítható (Balaton-part, Somogy és Tolna északi agrártérségei). Ugyanakkor a déli határszakasz külső kapcsolatai politikai okokból blokkoltak, keleten a Duna ma még – a szükséges infrastrukturális kapcsolatrendszer híján – éles határvonalat képez. A zalai térség a zártság-nyitottság dichotómiája vonatkozásában maga is sokarcú. A régió belső térségei zártak, a nagy centrumokhoz (Pécs, Kaposvár) kötődnek. A „kifelé” kötődő zónák esetében a régió más térségeihez való kapcsolódás, a „befelé” kényszerült területeknél pedig a külső kapcsolatrendszert javító fejlesztési irány jelentene a mai helyzethez viszonyítva fordulatot. Ezeket az alternatívákat, lehetőségeket értékmertesen kell végiggondolni. A kapcsolatrendszernek a régió egésze és egyes térségei jövőjét meghatározó kulcsszerepe egyben felveti a régió rendkívül erős függését a nem kifejezetten területfejlesztési tényezőktől (az infrastrukturális nagyhálózatok fejlesztésének országos prioritásai és ütemezése, külpolitikai determinációk).

A régió gazdasági térszerkezetére – a Balaton menti településláncot kivéve – jellemző tér- és településhálózat-szerveződési jegyet jelentenek a viszonylag nagy gazdasági erejű (ugyanakkor bizonytalan helyzetű) központok és az agrárkarakterű, széttagolt, kis gazdasági erejű perifériák együttese. Ez a helyzet a régióban mindenütt felveti a központ-periféria dichotómia regionális politikai kezelésének problémáját, s a mai folyamatok alapján egy erősödő települési polarizációt jelez előre kistérségi szinten

is. A Dél-Dunántúl regionális fejlesztési koncepciójának kidolgozásakor – a kistérségi karakterisztikumok mellett – ezt a településhálózati dimenziót gazdasági oldalról önállóan is feltétlenül végig kell gondolni (másként fogalmazva: regionális településhálózat-fejlesztési elképzelések végiggondolása, esetleg kidolgozása is szükségesnek látszik).

A régió egyértelműen kiemelkedő centruma Pécs (a térség gazdasági potenciáljának mintegy egynegyede összpontosul itt). A város azonban a térségben periférikus helyzetű. Ez az egyik – ha nem is legalapvetőbb – tényezője a régió belső tagoltságának, s a kohézió hiányának is. Gazdaságfejlesztési szempontból sem reálisnak, sem indokolt-nak nem látszik az, hogy a városhoz a régió egészére kiterjedő irányító, gazdaság-szerző funkciót rendeljenek valamifajta kiemelt preferenciarendszer segítségével.

Tény, hogy a Dél-Dunántúl egészére jellemző gazdasági mutatók az országos átlaghoz közeli, a keleti és északi országrészénél egyértelműen kedvezőbb gazdasági szituációt jeleznek. Ezek alapján makroregionális szempontból *nehezen indokolható a régió egészének kiemelt központi regionális politikai kezelése* (támogatása). Ez a tény is azt az irányt erősíti, hogy *a térség fejlesztését kistérségi, zonális programok alapján célszerű végiggondolni*, mert egyes térségekben így lehet esély a központi támogatások megszerzésére. A kistérségi közelítés kapcsán mindenképp érdemes emlékeztetni arra, hogy az Alföld és Észak-Magyarország ezzel szemben sokkal inkább olyan karakterű, hogy lényegében a két nagyrégió egészét átfogó egységes fejlesztési program, illetve támogatási rendszer nélkül, pusztán csak kistérségi fejlesztési bázison felzárkóztatásuk irreális.

Mindez általános érvennyel igazolja, hogy a *kistérség versus makrorégió* mint kétfajta regionális fejlesztési stratégiai hangsúly nem egymással szemben, hanem egymás mellett, egyidejűleg kell, hogy szerepet kapjon az ország egészét átfogó regionális politikában. Ezen belül a Dél-Dunántúl fejlesztése, fejlődése sajátos, esetenként egyedi kistérségi pályákon haladhat, amelyeket azonban minden térségben össze kell, hogy kapcsoljon a gazdasági struktúra modernizálódása. E folyamaton belül egyes zónákban elsőrendű prioritást kell kapnia az ökológiai szempontnak. Az a tény, hogy a régió vélhetően nem számíthat nagy volumenű és hatású központi állami regionális támogatásra, egyértelműen felértékeli a *helyi kezdeményezések innovativitás* szerepét, amelytől nagyban függhet az, hogy a régió a jövőben közelít-e az ország legdinamikusabb térségeihez vagy inkább elszakad azoktól, s a pangó gazdaságú térségek közé csúszik.

Jegyzetek

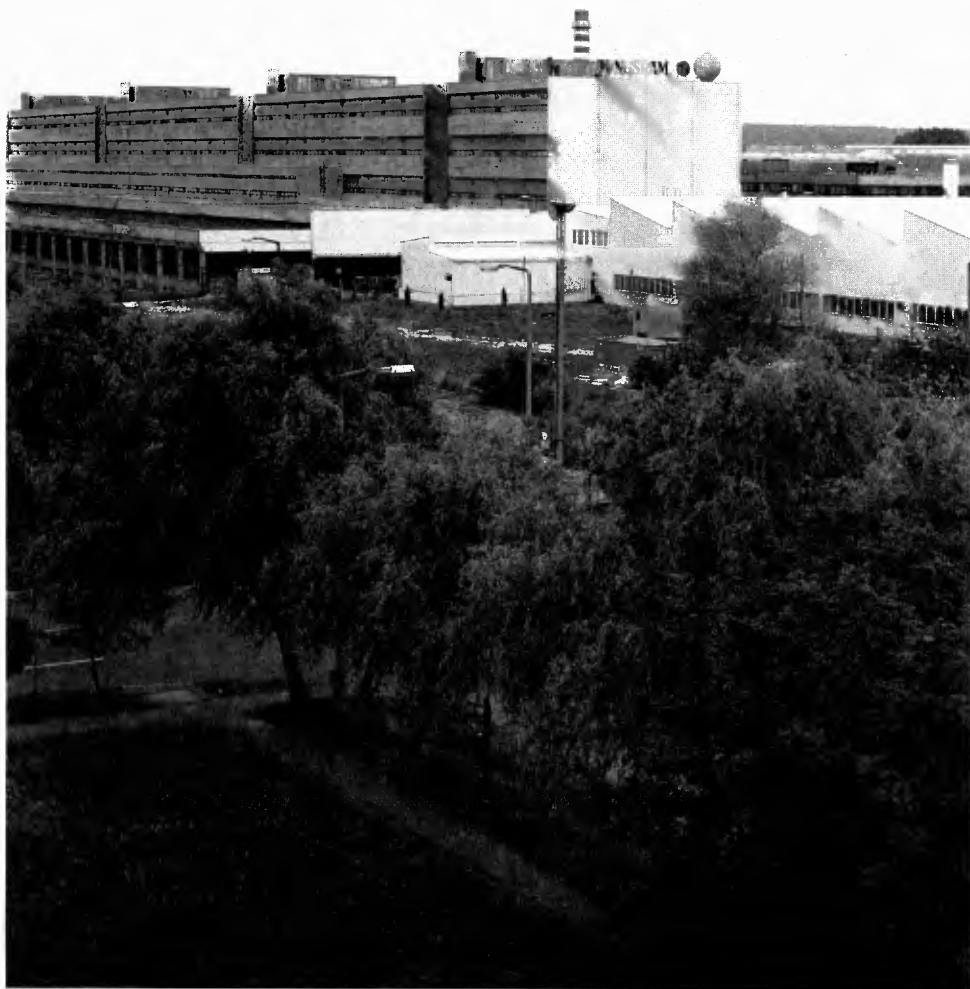
¹ Nemes Nagy J. (1993) Regional Dimensions of the Hungarian Economic Transformation. In: Hajdú Z. (szerk.) Hungary: Society, State, Economy and Regional Structure in Transition, CRS, Pécs, 281. o.

SOUTH TRANSDANUBIA ON ITS WAY TOWARDS THE MARKET ECONOMY

JÓZSEF NEMES NAGY

The large region covering four counties (Baranya, Somogy, Tolna, Zala) concentrates about one tenth of the Hungarian economic potential. According to indexes that reflect the economic situation the region has a economic state comparable with the national average in the early 1990s. Its situation is much more favourable than that of the Eastern and Northern part of the country, but less favourable than that of North Transdanubia and the central region, including Budapest. This position is justified by many economic indices: division of new enterprises, joint ventures and their economic indices, taxable earnings, unemployment form the base of analysis. By all these, through factor-analysis we can show the presence of both economic modernisational tendencies and of the traditional economic structure. In South Transdanubia we can find small regions with totally different economic characters. County seats emerge in all the counties in matters of economic strength, this is especially true of Pécs, the most important centre of the region, a zone clearly specialised for tourism, besides Lake Balaton. The agrarian regions with many tiny villages are also dominant. The region has a special economic "enclave", Paks, where the only Hungarian nuclear power station was sited. The Mecsek Hills coal mining (Komló) shows features of features. The long term regional development concept of South Transdanubia would be made up from the concepts of the specific small regions. The region cannot rely on a substantial central state support in the future, either, and this give the local initiatives and innovation the most important role.

Translated by Zoltán Raffay

Tungram Rt., Nagykanizsa (Kotnyek I.)